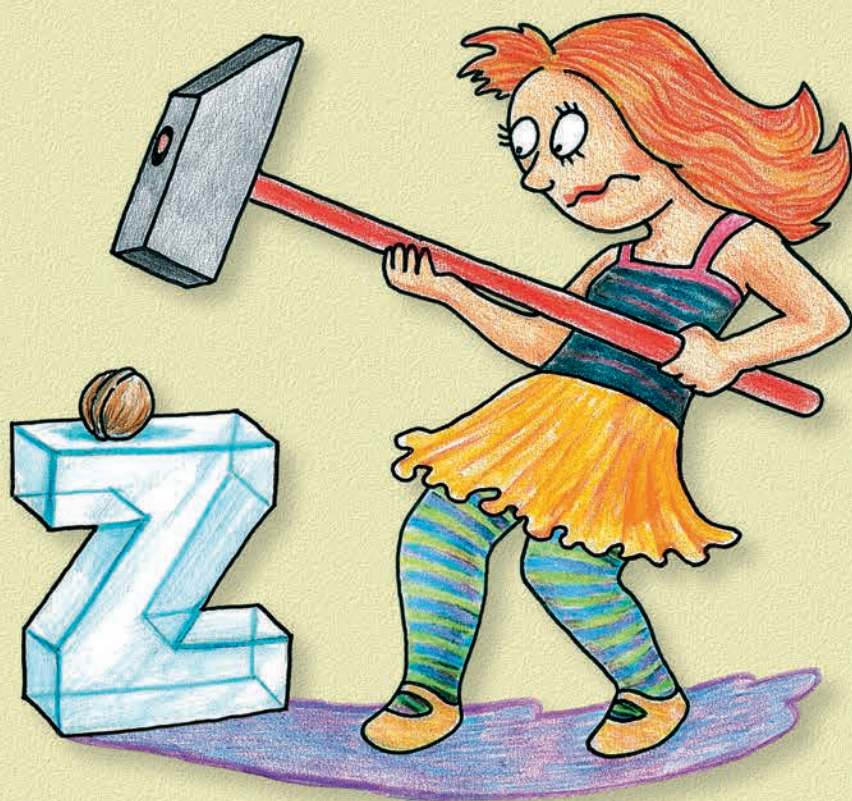

Lerchné dr. Egri Zsuzsa

Anyanyelv

felsőöknek 5

m u n k a f ü z e t

Lerchné dr. Egri Zsuzsa

Anyanyelv felsősöknek

Munkafüzet **5.** osztályosoknak

Tizenhetedik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2017

BEVEZETÉS

1. Tankönyved adataival töltsd ki az alábbi nyomtatványt!

Szerző: .....

Kiadó: .....

A kiadás éve: .....

A kiadás helye: .....

2. Lapozd át a tankönyvet, majd próbáld meg összefoglalni az idei anyanyelvi órák feladatait!

.....
.....
.....

3. Ismerkedj a tankönyved szerkezetével! Milyen utasításokat találsz benne?

.....
.....

4. Számolj be a barátodnak humoros levélben a tanév első napjairól, vagy sajnáltasd magad a nagymamával, amiért véget ért a hosszú szünidő!

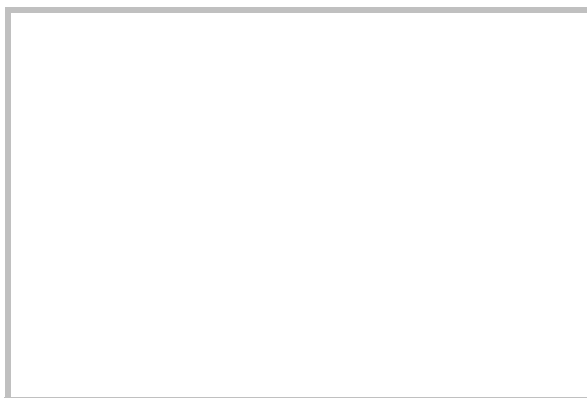
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Miért és hogyan kell a nyelvtant tanulni?

1. A tanulás sokkal gazdagabb fogalom, mint az iskolai munka. Igazold ezt az állítást szóban példákkal! Néhány ötletet adnak hozzá a képek.

2. a) Gondolkozz el azon, hogy mi szeretnél lenni felnőttkorodban! Rajzold le a választott foglalkozást az alábbi keretbe!
- b) Írd a rajzod mellé, hogyan hasznosítod tervezett életpályádon a nyelvtani ismereteidet!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. a) Foglald össze röviden, hogyan tanulsz a nyelvtant! A füzetedben dolgozz! Utána cseréld ki a füzetedet a padtársadéval! Beszéljétek meg, ki miben jár el helyesen!

- b) Húzd alá, amit már magad is tapasztaltál!

Nyelvtani ismereteimet hasznosítom beszédben, írásban, feleléskor, bemutatkozáskor, utazáskor, virágönözéskor, tanórán, úszás közben, tévézéskor, SMS-ezéskor, rejtvényfejtéskor, versmondáskor, ... (Ide Te írd!)

4. Meghatározást, szabályt többféleképpen alkothatunk. Figyeld meg a mintákat, majd alkalmazd őket szóban! Gyakorold a feladatot a padtársaddal! A legjobb megoldást írd be a füzetedbe!

- a) Meghatározás egyszerű közléssel.

Például: *A főnév a névszók közé tartozik.*

- b) Meghatározás felsorolással.

Például: *A főnév lehet köznévi vagy tulajdonnévi.*

- c) Meghatározás „olyan..., amely...” formában.

Például: *A főnév olyan szófaj, amely élőlényeket, élettelen tárgyakat vagy gondolati dolgokat nevez meg.*

MAGÁN- ÉS MÁSSALHANGZÓK

Hogyan keletkeznek a hangok?

1. a) Mondd el, hogyan szólaltatod meg a hegedűt, a cintányért, a zongorát és magadat!

b) Nevezd meg mindenütt a *hangforrást*!

hegedű .....

cintányér .....

ember .....

zongora .....

2. a) Bea így foglalta össze a tudnivalókat:

Hangképző szerveink: a *gégefő*, a *száj-üreg*, az *orrüreg*, benne a *hangszalagok* és a *zönge*.

b) Az osztályban nagy vita kerekedett.

– Nem jó a sorrend!

– A *zönge* nem hangképző szerv!

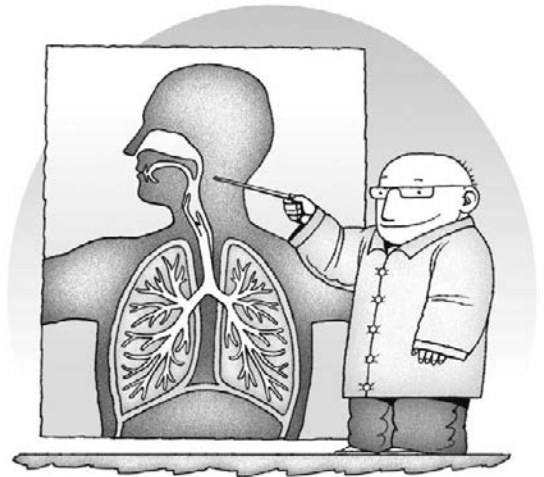
Kimaradt a ....! – hangzott innen-onnan.

Tegyéél igazságot! Ismertesd pontosan a *levegő útját*! Emeld ki a magánhangzók és a más-salhangzók keletkezésének különbségeit!

3. Nevezd meg a hangképző szerveket! Ismertesd a tüdőből kiáramló levegő útját!

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Szólaltasd meg a hangokat utánzó idézetet! Versenyezzetek, kinek sikerül legjobban!

*Szüntelen a susogás itt,
szüntelen a surrogás,
leng a padló, leng a kémény,
zöld selyemből ez a ház.*

(Nemes Nagy Ágnes: Cifra palota)

5. a) Nézz utána, hogyan szólal meg a telefon! Magyarázd el a társaidnak!

b) Vitassátok meg, milyen hangon szólal meg a trombita, a nagybőgő, a hegedű!

c) Szerintetek tud-e beszélni a papagáj?

Magánhangzóink

1. a) Élénk ajakmozgással, egy levegővétellel hangoztasd a következő *hangsorokat* háromszor! Érdemes megjegyezni, gyakorolni őket!

á – a – o – u – o – a – á

e – é – i – ö – ü – ö – i – é – e

b) Mit vettél észre? 1. .... 2. ....

c) Húzd alá a hosszú magánhangzókat mindkét csoportban!

2. Felismered a verset a magánhangzókról? Egészítsd ki az ..... szövegét!
(cím)

...e...u...a ...é... ..e...é... a... é...,

...e...u...a ...o... ..e...é... a... á...

...u...a a...a... a...i... a ...é...,

a...u... e... ..é...e... ..i... ..a...á...

Magas és mély magánhangzót is tartalmazó szavai: .....

3. a) Keresd a szabályt, majd pótd a hiányokat!

tó		az		olyan		agár		havas		old
	úr		kér		így		tér		sejt	

b) Egészítsd ki!

A felső sor szavai ..... hangrendűek,

az alsó .....

c) A táblázatban írd át színessel az ajakréses magánhangzókat!

d) Egy szó párral alkoss kijelentő mondatokat! Dolgozz a füzetedben!

4. a) Beszélj „mekegve”, csupa *e*-vel!

Minta: Elment Ede, kenyeret venne.

b) Alkoss hasonló mondatot a helyesejtés gyakorlására a megadott magánhangzókkal!

a: .....

i: .....

5. Pótd a szóvégi magánhangzókat! Kiegészítés után hangoztasd pontosan a szavakat!

béb....., duc....., h....., lábbel....., kocs....., teps....., menn....., kajsz....., r....., s....., vigyor....., gy.....

bolyg....., napraforg....., non....., önkiszolgál....., izomer....., cs....., vessz....., cipőfűz.....

szülőfal....., divatár....., od....., égihábor....., randev....., men....., bet....., gyűsz....., hajt.....

A SZAVAK SZERKEZETE ÉS JELENTÉSE

A szó szerkezete I. A szavak osztályozása

1. a) Olvasd föl a verset vidáman, frissen!

*Fecske, te, ficseri, füsti fecske,
futár az egek meg a konyha között,
ki a tárt ajtón ki-beszökve-repesve
szemünket a tiszta azúrba kötöd,
mi csalt ide, tavalyi
tanyádra, ficseri,
villafarkú, dalrópke vándor,
a nagy vizek és hegyek felett
Magyarországra Afrikából:
micsoda hűség, mily szeretet?*

„Mit-mit?” – csicseregsz, ha kérdelek; – „Itt-itt!” –
csivogod, ha kereslek, s már tovatűnsz.
„Mit vitt?” – a társad kérdi; de: – „Csitt-csitt!” –
inted le, ahogy megint berepülsz.

(Szabó Lőrinc: Ficseri-füsti)

- b) Keress példákat a meghatározásokhoz a versből!

Egyszerű szó, toldalék nélkül: .....

.....

Egyszerű szó, toldalékkal: .....

.....

Összetett szó, toldalék nélkül: .....

.....

Összetett szó, toldalékkal: .....

.....

- c) Húzd alá az összetett tulajdonnevet!

- d) Karikázd be az igaz állítás első betűjét!

Minden főnevet nagybetűvel kell kezdeni.

A mondatot nagybetűvel kell kezdeni.

A földrajzi neveket nagybetűvel kell kezdeni.

2. Gyűjts összetett szavakat! Ki gyűjtötte a legtöbbet?

.....
.....

3. a) Fogalmazz egy bekezdést arról, hogy visszatértek a fecskék!

.....
.....

b) Készíts hangulatos interjút egy olyan bácsival, aki az idén hetvenötödikször fogadhatja az erese alatt a fészket rakó madarakat! Írd a füzetedbe az interjút!

c) Hogyan magyaráznád el a költöző madarak vándorlását? Beszéljétek meg a válaszokat!

.....
.....
.....
.....

4. a) Gyakorold a helyesírást! Felelj a kérdésekre a megadott szavakkal!

víz, út, tűz, hely, hó, kopoltyú, juh, potroh

Mit? .....

Mivel? .....

Mivé? .....

Miben? .....

Mitől? .....

b) Húzd alá késsel a részleges hasonulás, pirossal a teljes hasonulás helyét!

c) Milyen helyesírási alapelv érvényesül a színessel jelölt helyeken?

.....

5. Keress összetett szavakat egy általad választott szépirodalmi műből!

A mű szerzője, címe: .....

A szavak: .....

6. a) Hány szóból állnak az összetett szavak? Írd melléjük!

kerékpártúra ...., televízió-előfizetés ...., nyakigláb ...., májgaluskaleves ...., erre-arra ...., jószántából ...., hozzászokik ...., olykor- olykor ...., igazgatóhelyettes ...., gittegylet ....

b) Ellenőrzés után írd be a szavakat emlékezetből a füzetedbe!

7. Érdeklődj otthon, kutass!

Honnan származik a családod? Ha lehet, tudd meg a nevetek jelentését is!

Családnevem: .....   Eredete: .....

Jelentése: .....

(Ez szorgalmi feladat. Nem baj, ha nem sikerül!)

TARTALOM

BEVEZETÉS	3	A magyar helyesírás alapelvei III. A hagyomány elve	56
Miért és hogyan kell a nyelvtant tanulni? ..	4	A magyar helyesírás alapelvei IV. Az egyszerűsítés elve	58
TANÉV ELEJI ISMÉTLÉS	5	Összefoglalás Szövegértés, hangtan, helyesírás	59
Hangtani ismeretek	5	A SZAVAK SZERKEZETE ÉS JELENTÉSE	66
Szótani ismeretek	7	A szó szerkezete I. A szavak osztályozása	66
Mondattani ismeretek	12	A szó szerkezete II. Az összetett szó részei	68
Fogalmazási ismeretek	14	A szó szerkezete III. A toldalék fajtái	70
Nyelv, anyanyelv, beszéd, írás	19	A szó szerkezete IV. További ismeretek a toldalékokról	73
A szép magyar beszéd	20	A szó alakja és jelentése I. A hangalak és a jelentés kapcsolata	76
Kommunikáció, nyelvi viselkedés	22	A szó alakja és jelentése II. Egyjelentésű és többjelentésű szavak ..	77
ISMERKEDJ MEG A SZÖVEGEKKEL!	24	A szó alakja és jelentése III. Azonos alakú szavak	79
A nyomtatott szöveg	24	A szó alakja és jelentése IV. Hasonló hangzású szavak	80
Az elektronikus szöveg	29	A szó alakja és jelentése V. Rokon értelmű szavak	81
Tájékozódás, információkeresés	30	A szó alakja és jelentése VI. Ellentétes jelentésű szavak	83
MAGÁN- ÉS MÁSSALHANGZÓK	32	A szó alakja és jelentése VII. Hangutánzó és hangulatfestő szavak	84
Hogyan keletkeznek a hangok?	32	Állandósult kifejezéseink	86
Magánhangzóink	33	Összefoglalás Szótani ismeretek	90
Mássalhangzóink	34	TANÉV VÉGI ISMÉTLÉS	95
A magánhangzók egymásra hatása. A hangrend és az illeszkedés	36	Hangjaink és betűink	95
A mássalhangzók egymásra hatása I. A részleges hasonulás	38	Helyesírásunk	97
A mássalhangzók egymásra hatása II. A teljes hasonulás	40	Szavaink	98
A mássalhangzók egymásra hatása III. Az összeolvadás	42	Mondataink	100
A mássalhangzók egymásra hatása IV. A rövidülés	44	Nyelv és kommunikáció	102
HELYESÍRÁSUNK ALAPELVEI	46		
A hang és a betű	46		
Az ábécé és a betűrend	48		
A szótagolás és az elválasztás	49		
A magyar helyesírás alapelvei I. A kiejtés elve	51		
A magyar helyesírás alapelvei II. A szóelemzés elve	53		

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B. • Tel.: (62) 470-101

E-mail: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu

Felelős kiadó: Török Zoltán • Műszaki szerkesztő: Szentirmai Péter

Készült a Dürer Nyomda Kft.-ben, Gyulán • Felelős vezető: Fekete Viktor

Terjedelem: 13,39 (A/5) ív • 2017. június • Tömeg: 215 g • Raktári szám: MS-2585U